

финансовых ресурсов, что, в сложившихся экономических условиях, является фактически единственным вариантом формирования национального флота.

Література

1. Пантелеенко, В. Водный транспорт в числе приоритетов [Текст] / В. Пантелеенко // Порты Украины. – 2010. – № 1 (93). – С. 16–19.
2. Рылов, С. Резервирование перевозок украинских грузов морем [Текст] / С. Рылов, Ю. Коскина // Порты Украины. – 2003. – № 1 (39). – С. 12–15.
3. Ильницкий, К. Тупик торгового флота. Есть ли выход? [Текст] / К. Ильницкий // Порты Украины. – 2005. – № 3 (53). – С. 16–20.
4. Зарецкая, Е. В. Практический опыт использования бербоут-чартера для приобретения судов [Текст] / Е. В. Зарецкая // Вестник транспорта. – 2005. – № 5. – С. 35–40.
5. Збарашенко, В. Быть или не быть морскому торговому флоту Украины? [Текст] / В. Збарашенко // Порты Украины. – 2002. – № 3 (35). – С. 23–25.
6. Лесник, А. Для возрождения морского флота [Текст] / А. Лесник // Порты Украины. – 2002. – № 3 (35). – С. 26–27.
7. Войниченко, В. Международная практика финансирования приобретения судов [Текст] / В. Войниченко // Порты Украины. – 2005. – № 3 (53). – С. 28–29.
8. Никулин, С. Г. Проблемы оптимизации процессов обновления флота в переходный период [Текст] / С. Г. Никулин, А. М. Курлянд, М. А. Постан // Методи та засоби управління розвитком транспортних систем: Зб. наук. праць. – 2003. – Вип. 5. – С. 35–44.
9. Никулин, С. Г. Морской флот Украины. Возражение или создание [Текст] / С. Г. Никулин // Весь транспорт. – 2001. – № 2. – С. 20–23.

10. Жихарева, В. В. Сравнение различных способов привлечения заемного капитала судоходной компанией [Текст] / В. В. Жихарева // Методи та засоби управління розвитком транспортних систем: Зб. наук. праць. – 2007. – Вип. 12. – С. 96–109.

References

1. Panteleenko, V. (2010). Vodnyj transport v chisle prioritetov. Porty Ukrainy, 1 (93), 16–19.
2. Rylov, S., Koskina, Ju. (2003). Rezervirovanie perevozk ukrainskih gruzov more. Porty Ukrainy, 1 (39), 12–15.
3. Il'nickij, K. (2005). Tupik torgovogo flota. Est' li vyhod? Porty Ukrainy, 3 (53), 16–20.
4. Zareckaja, E. V. (2005). Prakticheskij opyt ispol'zovanija berbout-chartera dlja priobretenija sudov. Vestnik transporta, 5, 35–40.
5. Zbarashhenko, V. (2002). Byt' ili ne byt' morskomu torgovomu flotu Ukrainy? Porty Ukrainy, 3 (35), 23–25.
6. Lesnik, A. (2002). Dlja vozrozhdenija morskogo flota. Porty Ukrainy, 3 (35), 26–27.
7. Vojnichenko, V. (2005). Mezhdunarodnaja praktika finansirovanija priobretenija sudov. Porty Ukrainy, 3 (53), 28–29.
8. Nikulin, S. G., Kurljand, A. M., Postan, M. A. (2003). Problemy optimizacii processov obnovenija flota v perehodnyj period. Metodi ta zasobi upravlinnja rozvivitkom transportnih sistem: Zb. nauk. prac', 5, 35–44.
9. Nikulin, S. G. (2001). Morskoj flot Ukrainy. Vozrazhenie ili sozdanie. Ves' transport, 2, 20–23.
10. Zhihareva, V. V. (2007). Sravnenie razlichnyh sposobov privlechenija zaemnogo kapitala sudohodnoj kompaniej. Metodi ta zasobi upravlinnja rozvitek transportnih sistem: Zb. nauk. prac', 12, 96–109.

Дата находження рукопису 27.03.2015

Судник Надежда Витальевна, старший преподаватель, кафедра «Коммерческое обеспечение транспортных процессов», Одесский национальный морской университет, ул. Мечникова, 34, г. Одесса, Украина, 65011

E-mail: nadya-1607@inbox.ru

Онищенко Светлана Петровна, доктор экономических наук, доцент, кафедра «Коммерческое обеспечение транспортных процессов», Одесский национальный морской университет, ул. Мечникова, 34, г. Одесса, Украина, 65011

E-mail: onyshenko@gmail.com

Рылов Сергей Иванович, кандидат экономических наук, профессор, кафедра «Коммерческое обеспечение транспортных процессов», Одесский национальный морской университет, ул. Мечникова, 34, г. Одесса, Украина, 65011

E-mail: sergej6121937@mail.ru

УДК 330.341.1:330.131.7

DOI: 10.15587/2313-8416.2015.40589

ІННОВАЦІЙНІ РИЗИКИ ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЇХ УПРАВЛІННЯ

© **О. М. Шевченко**

Здійснено аналіз наукових поглядів з приводу сутності інноваційного ризику венчурного фінансування, уточнена економічна сутність цієї категорії. З'ясовані зовнішні та внутрішні фактори впливу на ступінь інноваційних ризиків венчурного фінансування. Запропонована удосконалена система управління інноваційними ризиками венчурного фінансування з визначенням складу основних елементів. Обгрунтовано, що даній системі притаманні наступні системні властивості: єдність, цілісність, цілеспрямованість, синергізм

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційний ризик венчурного фінансування, система управління інноваційними ризиками

The analysis of scientific looks is carried out concerning essence of innovative risk venture financing, economic essence of this category is specified. The external and internal factors of influence on the degree of innovative risks of the venture financing are found out. Improved control system by innovative risks venture financing is offered, with determination of composition of basic elements. It is grounded, that to this system are inherent the next system properties: unity, integrity, purposefulness, synergism

Keywords: innovative activity, innovative risk of the venture financing, innovative risk management system

1. Вступ

Проголошений Україною курс на інтеграцію у європейські структури потребує, перш за все, формування сучасної високорозвиненої економіки, заснованої на новітніх досягненнях науки, техніки, технології, інформації тощо. Реалізація зазначеної мети потребує залучення значних інвестиційних ресурсів. Крім того, без поживлення інвестиційної діяльності в Україні неможливо подолати викликаний економічною кризою спад виробництва, досягти економічної стабілізації та підйому економіки. Досвід економічно розвинених країн показує, що розвиток принципово нових механізмів фінансування інноваційної діяльності багато в чому дозволяє розв'язати проблему дефіциту інвестицій. Одним з таких механізмів є ризикове венчурне фінансування нововведень. Інноваційні ризики венчурного фінансування традиційно вважаються особливо високими в силу великого ступеня їх невизначеності.

2. Постановка проблеми

Відзначаючи вагомий результат наукових здобутків, слід зазначити, що низка теоретичних та методичних питань, пов'язаних з дослідженням сутності та управління інноваційними ризиками венчурного фінансування, залишаються недостатньо розробленими, а ряд положень носить дискусійний характер. У цьому контексті особливо важливим є дослідження економічної природи інноваційних ризиків венчурного фінансування та формування удосконаленої системи їх управління.

3. Літературний огляд

Теоретичним та прикладним аспектам з'ясування сутності, класифікації, методів аналізу і управління інноваційними ризиками венчурного фінансування присвячена значна кількість наукових праць зарубіжних та вітчизняних дослідників, таких як: В. Вітлінський [1], Г. Великоіваненко [1], В. Василенко [2], М. Грачова [3], О. Дериколенко [4], С. Ілляшенко [5], І. Івченко [6], А. Карлова [7], А. Каржаув [8], Л. Кот [9], О. Лабурицева, С. Ляпіна [3], П. Микитюк [10], О. Михайлова [11], Т. Райс [12], Б. Райзберг, А. Фолом'єв [8], С. Філін [13], Й. Шумпетер.

4. Інноваційні ризики венчурного фінансування: сутність, фактори впливу та удосконалення системи їх управління

Основою і передумовою венчурного фінансування є інноваційна діяльність. Дослідження свідчать, що вона завжди пов'язана з ризиками, оскільки неможливо заздалегідь передбачити всі фактори, які впливатимуть на результати господарської діяльності інноваційного підприємства. У зв'язку з тим, що інноваційна діяльність з використанням венчурного капіталу супроводжується ризиками, з'ясуємо, перш за все, сутність категорії «інноваційний ризик».

Вивчення та аналіз наукової літератури доводить, що на сучасному етапі єдиної думки щодо визначення сутності інноваційного ризику не існує. Серед численних дефініцій терміна «інноваційний ризик» можна виділити визначення, представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Зміст різних визначень поняття «інноваційний ризик»

Об'єкт ризику	Зміст визначення	Автор, джерело
Виробництво	Інноваційний ризик визначають як ймовірність втрат, що виникають при вкладенні підприємницькою фірмою засобів у виробництво нових товарів (послуг), які, можливо, не знайдуть очікуваного попиту на ринку.	Івченко І. [6]
Інноваційний проект, венчурна фірма, виробництво	Інноваційний ризик – вимірювана ймовірність недоотримання прибутку, або втрати вартості портфеля фінансових активів, доходів від венчурного (інноваційного) проекту, венчурної компанії в цілому і т.п., при вкладенні коштів у виробництво нових товарів і послуг, у розробку нової техніки і технології, які, можливо не знайдуть очікуваного попиту на ринку, а також при вкладенні коштів у розробку управлінських інновацій, які не принесуть очікуваного ефекту.	Філін С. [13]
Науково-технічні та інноваційні процеси, виробництво	Інноваційний ризик – виникає при будь-яких видах діяльності, пов'язаних з інноваційними процесами, виробництвом нової продукції, товарів, послуг, їх операціями, комерцією, здійсненням соціально-економічних і науково-технічних проектів.	Василенко В., Шматько В. [2]
Інноваційний процес	Під інноваційним ризиком слід розуміти загрозу виникнення втрат суб'єктами інноваційного процесу в результаті інноваційної діяльності.	Микитюк П. [10]
Науково-технічна та інноваційна діяльність	Інноваційний ризик – ймовірне явище, подія, здатна виникнути під впливом сукупності факторів та умов; ймовірністю часткової або повної втрати венчурних інвестицій, недоотримання доходів і прибутків в ході здійснення науково-технічної, інноваційної діяльності з використанням венчурного капіталу в умовах невизначеності.	Каржаув А., Фолом'єв А. [8]

На основі аналізу поглядів різних авторів на сутність інноваційного ризику, можна зробити висновки про те, що всі визначення мають як спільні риси (зв'язок інноваційного ризику з можливими майбутніми втратами; взаємовплив інноваційних та інвестиційних ризиків; залежність інноваційного ризику від ринкової кон'юнктури), так і відмінні, серед яких: одні дослідники в якості об'єкту інноваційного ризику виділяють інноваційний процес, інші – виробництво, треті – науково-технічну та інноваційну діяльність, четверті – їх поєднання.

Таким чином, виходячи із узагальнення різноманітних трактувань категорії «інноваційний ризик», можна уточнити визначення цього поняття. Отже, інноваційний ризик венчурного фінансування являє собою явище, яке виникає у ході здійснення науково-технічної, інноваційної діяльності з використанням венчурного капіталу, а також у процесі комерціалізації результатів цієї діяльності, яка пов'язана з ймовірністю часткової або повної втрати цих інвестицій, недоотримання доходів і прибутків.

На ступінь інноваційних ризиків венчурного фінансування інноваційних підприємств безпосереднім чином впливають як фактори зовнішнього середовища, так і внутрішні умови підприємств. Вважаємо, що вплив вищезазначених факторів спричиняє виникненню зовнішніх та внутрішніх інноваційних ризиків венчурного фінансування.

До ризиків зовнішнього характеру можна віднести, перш за все ті, що пов'язані з економічним та фінансовим станом економіки країни, тенденціями розвитку ринку, стадіями економічного циклу. Необхідно враховувати факт взаємозв'язку, що існує, між розвитком венчурного фінансування і станом економіки. Періодичні цикли в нагромадженні і розподілі венчурного капіталу, що відбуваються в усьому світі, пояснюються, найімовірніше, не кількістю запропонованих до інвестування нововведень у той або інший момент часу, а якістю взаємодії венчурного бізнесу з іншими елементами економічної системи. Таким чином до зовнішніх інноваційних ризиків можна віднести наступні:

– фінансово-економічні ризики (наприклад, ризики, пов'язані з нестабільністю економічного законодавства і поточною економічною ситуацією; зовнішньоекономічні ризики; валютні ризики; інфляційні ризики; податкові ризики тощо);

– соціально-економічні та політичні ризики (наприклад, невизначеність політичної ситуації та нестабільність політичної влади; ризик несприятливих соціально-політичних змін у країні або регіоні; регіональні конфлікти (наявність біженців і вимушених переселенців); істотна відмінність рівнів безробіття і реальних доходів населення);

– технологічні ризики: ризик прискорення темпів розвитку НТП, що призводить до загрози морального старіння і відповідно несприйняття інновацій споживачами; ризик трансферу техніки і технологій, що може посилити ринкові позиції основних конкурентів і їхньої продукції; ризик погіршення технологічного середовища, що призводить до неможливості

використання нової техніки і технологій, внаслідок зниження освітнього рівня та кваліфікації фахівців, старіння їх знань і вмінь [5].

Ризики зовнішнього характеру притаманні усім суб'єктам економіки, учасникам інвестиційної діяльності, у тому числі венчурним інвесторам. Дана група ризиків не залежить від діяльності венчурного інвестора, він не може суттєво впливати на них в процесі інвестиційної діяльності, але повинен передбачати і враховувати їх.

Що стосується внутрішніх ризиків, то вони залежать від діяльності конкретного суб'єкта економіки (інвестора) і об'єкта інвестиційної діяльності (компанії) і включають в себе:

– науково-технічні ризики: негативні результати науково-дослідної роботи; невідповідність технічного рівня виробництва технічному рівню інновацій; недостатній захист інтелектуальної власності; невідповідність кадрів професійним вимогам проекту; відхилення в термінах реалізації етапів проектування; виникнення непередбачених науково-технічних проблем; ризики поточного постачання ресурсів, необхідних для реалізації інноваційного проекту;

– комерційні ризики: невідповідність ринкової стратегії фірми існуючим умовам (наприклад, ризики пов'язані зі збутом нового продукту і неплатоспроможністю покупця; з мінливістю попиту на новий продукт); відсутність у постачальників необхідних ресурсів і комплектуючих; незабезпечення інноваційного проекту достатнім рівнем фінансування; невиконання постачальниками зобов'язань за строками та якістю поставок;

– ризики правового забезпечення проекту: неотримання або запізнення патентного захисту; закінчення строку дії ліцензій на окремі види діяльності; обмеження у строках патентного захисту; «відтік» окремих технічних рішень [8].

У науковій літературі доведено, що рівень інноваційних ризиків, з якими стикаються як інвестори, так і підприємці знаходиться в прямій залежності від етапу життєвого циклу венчурного фінансування. На основі особливостей етапів венчурного інвестування виникають різноманітні інноваційні ризики, які представлені у табл. 2.

Аналіз табл. 2 свідчить, що існує велика різноманітність інноваційних ризиків, які існують на всіх стадіях венчурного фінансування. Отже, в цілому внутрішні ризики, пов'язані з діяльністю окремої компанії виявляються набагато більш важливою складовою ризику на початковій стадії проекту, в той час, як з часом все більшого значення набуває вплив зовнішніх чинників.

Оскільки висока ризикованість венчурного фінансування, що обумовлена невизначеністю їх внутрішніх параметрів, посилюється непередбачуваною динамікою зовнішнього економічного середовища, то це, в свою чергу, вимагає формування удосконаленої системи управління інноваційними ризиками для забезпечення ефективної реалізації сформованої стратегії венчурної компанії.

Як свідчить досвід функціонування національних інноваційних підприємств, цілеспрямоване формування системи управління ризиками інноваційного розвитку майже не зустрічається, управ

ління ризиками інноваційного розвитку нерідко здійснюється несистематично і інтуїтивно, що негативно позначається на результатах реалізації інноваційних проектів.

Таблиця 2

Інноваційні ризики венчурного інвестування та причини їх виникнення на різних етапах венчурного фінансування

№ п/п	Етапи венчурного інвестування	Ризики (ступінь і види ризику)	Причини виникнення ризиків
1.	Етап розробки ідеї, самого проекту («seed», «посівної»)	Дуже високий ступінь ризику. Ризик помилкового вибору інноваційного проекту; ризик невірної прогнозування ситуації та отримання неправильних вихідних даних; маркетингові ризики, пов'язані з мінливістю вартості витрат виробництва.	Необгрунтоване визначення пріоритетів економічної та ринкової стратегії фірми; невизначеність кінцевого результату; помилки експертів та прогнозистів; недостатній рівень матеріально-технічної та сировинної бази; недоотримання умов договорів про поставку ресурсів.
2.	Етап стартовий («start-up»)	Високий ступінь фінансового ризику. Ризики неотримання або недостатнього рівня зовнішніх інвестицій венчурного фінансування; ризики зриву виробничих планів або інноваційних проектів; ризики посилення конкуренції.	Непередбачене зростання витрат на інноваційний проект; збільшення строків виробничої стадії; непередбачені технологічні труднощі, пов'язані з якістю вихідних ресурсів та комплектуючих; помилки у бізнес-плануванні; помилки у оцінці потенціалу і поведінки конкурентів.
3.	Етап ранньої експансії («early stage»)	Середній ступінь фінансового ризику. Ризики непередбачених витрат; інфляційний ризик; ризик зміни кон'юнктури ринку; ризик прорахунку конкурентоздатності інновацій.	Прорахунки в оцінці конкурентоздатності інновацій, її конкурентних переваг; зміна кон'юнктури ринку інновацій; непередбачені матеріальні і фінансові витрати; зміна котирування цінних паперів; непрогнозований ріст інфляції.
4.	Етап швидкої експансії, зростання («expansion»)	Низький ступінь ризику. Ризики непередбачених витрат і зниження доходів; маркетингові ризики, пов'язані зі збутом нового продукту і неплатоспроможністю покупця, з мінливістю попиту на новий продукт; ризики невиконання господарських договорів, пов'язаних зі зміною цін продажу нового продукту після укладення контракту.	Непередбачені витрати; зміна у відносинах з партнерами; зміна кон'юнктури ринку інновацій, прорахунки у прогнозах їх динаміки; моральне старіння інновацій; зміна запитів споживача та його фінансового становища.
5.	Етап практичний («mezzanin»)	Мінімальний ступінь ризику. Ризики непередбачених витрат і зниження доходів; ризики посилення конкуренції.	Необхідність науково-технічного доопрацювання інновацій; непередбачені витрати; помилки оцінки потенціалу і поведінки конкурентів.
6.	Етап ліквідності («jiguidity stage»)	Низький ступінь ризику. Ризик ліквідності, пов'язаний з неможливістю продати актив в потрібний момент за прийнятною ціною; нормативно-правовий ризик; маркетинговий ризик;	Зміна запитів споживача та його фінансового становища; помилки в розробці маркетингової концепції реалізації товару; моральне старіння інновацій та скорочення життєвого їх циклу; непередбачені зміни у нормативно-правовій основі діяльності партнерів; зміна котирування цінних паперів.

Джерело: складено автором за даними [8; 11]

Для того, щоб зрозуміти, які елементи повинна включати цілісна система управління, з'ясуємо сутність поняття «управління інноваційними ризиками». У науковій літературі зазначена категорія визначається як сукупність практичних заходів, що формуються на основі принципів, методів та інструментарію прийняття управлінських рішень з урахуванням сформульованих критеріїв ефективності, що дозволяє

знижити невизначеність результатів інноваційної діяльності, підвищити ефективність реалізації інноваційних проектів, зменшити ціну досягнення цілей інноваційного розвитку [3].

Визначальним елементом системи управління ризиками венчурного фінансування підприємства, вважаємо, є з'ясування її основної мети. Головна мета управління ризиками інноваційної діяльності по-

лягає у розробці та реалізації управлінських рішень, спрямованих на запобігання або ефективне вирішення виникаючих в процесі інноваційної діяльності ризикових ситуацій при мінімально можливих втратах. При формуванні системи управління інноваційними ризиками та реалізації основної мети необхідно вирішення низки завдань, що забезпечують управління ризиками інноваційного розвитку підприємства, до них відносять:

- визначення впливу негативних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства;
- розробка прогнозних оцінок можливості проявів і сценаріїв розвитку наслідків ризикових ситуацій, що впливають на підприємство в цілому, його інноваційний потенціал і динаміку конкурентної позиції, а також ефективність інноваційного розвитку;
- формування методів зниження ризиків інноваційного розвитку підприємства при скороченні можливості ризикових ситуацій і зменшенні їх негативних наслідків;
- забезпечення функціонування ефективної системи управління ризиками інноваційного розвитку підприємства.

Відповідно до мети та завдань в даній системі управління в якості основних елементів виділяють наступні їх функції:

- ідентифікацію та класифікацію ризиків;
- аналіз і кількісну оцінку ризиків;
- розробку заходів з управління ризиками;
- моніторинг процесу реалізації прийнятих рішень чи проектів і реалізацію тактичних рішень з управління ризиками [3].

На сучасному етапі в процесі інноваційної діяльності, як показує практика функціонування інноваційних підприємств, рішення з урахуванням ризиків приймаються експертно, переважно на основі інтуїції керівників окремих інноваційних проектів або підприємства в цілому. Розв'язання цієї проблеми, вважаємо, потребує формування єдиної методичної бази, як основного елементу системи управління. Методична складова системи управління ризиками базується на типових підходах і правилах прийняття рішень і забезпечення їх реалізації.

Для прийняття обґрунтованих рішень щодо інноваційних ризиків необхідно у своєму розпорядженні мати потрібну інформацію і методи її аналізу. Оцінка ступеня ризикової ситуації в системі управління ризиками вимагає формування інформаційної бази забезпечення системи управління ризиками, що включає визначення потреби в інформації для прийняття рішень, організації інформаційних комунікацій, розвитку методів і засобів її обробки та інтерпретації результатів.

Для забезпечення функціонування будь-якої соціально-економічної системи необхідно залучення в обіг відповідних специфіці її діяльності ресурсів, включаючи не тільки матеріали, енергію, а і фінанси. Основним ресурсом, що споживаються в системі управління ризиками, є фінансові кошти організації. Усі заходи з управління ризиками повинні мати джерела фінансування, а витрати на дозвіл ризикових ситуацій – включені в стратегічний бюджет організації. Без достатнього фінансування будь-яка діяльність, у

тому числі управління ризиками, втрачає всякий сенс. Тому фінансову та матеріальну базу управління можна виокремити як самостійний елемент системи управління ризиками інноваційного розвитку.

Вважаємо, що головну роль в ефективності управління ризиками відіграють досвід, специфічні компетенції, здоровий глузд і інтуїція всього персоналу, що в свою чергу сприятиме формуванню збалансованої системи їх прав і обов'язків, повноважень і відповідальності. Саме тому кваліфіковані кадри фірми повинні бути виведені з числа загальних ресурсів управління ризиками організацій, як самостійний елемент системи.

У сучасних підприємницьких структурах рівень конкурентоспроможності багато в чому забезпечується певним інструментарієм та технічними засобами. Особливістю сучасного виробництва є технічна та технологічна складність виробничих процесів, яка може розглядатися як потенційний фактор ризику. Внаслідок цього в системі управління ризиками необхідно виділити елемент техніки та інструментарію управління ризиками.

Ізольовані підсистеми – кваліфіковані кадри, інструментарій управління ризиками інноваційної діяльності та інформаційна основа управління ризиками відокремлює ще одну підсистему – специфічну базу знань у галузі ризиків інноваційної діяльності. Це можна пояснити тим, що обробка інформаційних потоків, застосування інструментів та технологій кваліфікованим персоналом ґрунтується на основі бази знань підприємства, тобто максимальне включення знань кожного співробітника підприємства в процес управління ризиками; обмін знаннями в галузі виявлення, профілактики, розробки та реалізації заходів з управління ризиками; створення системи безперервного навчання персоналу прийомом і методам управління ризиками.

Функції управління ризиками можуть бути реалізовані різними методами, сукупність яких розглядається як один з елементів даної системи управління. До основних методів управління ризиками інноваційної діяльності, які застосовуються в господарській практиці підприємств, відносять: локалізацію, диверсифікацію, компенсацію, страхування. Вибір конкретного методу мінімізації ризику інноваційної діяльності залежить від досвіду керівника та можливостей інноваційного підприємства. Для досягнення більш ефективного результату, як правило, необхідно використовувати не один, а сукупність методів мінімізації ризиків на всіх стадіях здійснення інноваційного проекту.

Ефективність управління взагалі та управління ризиками зокрема багато в чому визначається організацією та реалізацією процесів управління. Організаційно-структурна підтримка процесів управління ризиками формується виходячи з того, що даний вид управлінської діяльності має міжфункціональний комплексний характер. Для організації управління ризиками інноваційної діяльності потрібно формування організаційно-структурного підрозділу, роботу якого може очолювати фінансовий менеджер, ризик-менеджер.

Ефективність роботи цього підрозділу, як окремої підсистеми, залежить від таких підсистем у загальній системі управління: інформаційної бази, інструментарію обробки даних, а також стану бази знань з управління ризиками інноваційної діяльності. Відсутність або недостатній прояв однієї із з цих підсистем руйнує всю систему управління ризиками.

На сучасному етапі, важливим кроком у вдосконаленні ефективної системи управління інноваційними ризиками, вважаємо, є впровадження міжнародних стандартів. Ключовим стандартом для управління ризиками є ISO 31000 «Ризик-менеджмент. Принципи та керівництво із застосування» (Risk Management – Principles and Guidelines on Implementation) [14]. Впроваджуючи ISO 31000, підприємство може порівняти свою практику управління ризиками з міжнародним досвідом і привнести свій власний досвід у світову практику управління ризиками.

Усі елементи підсистеми управління ризиками розвитку підприємства утворюють систему, оскільки являють собою частину єдиного цілого, якій притаманні певні властивості, не властиві жодному з елементів окремо. У даній підсистемі присутній синергійний ефект: нестача розвитку інформаційних комунікацій у сфері управління ризиками нерідко компенсується досвідом і кваліфікацією осіб, які приймають рішення, а дефіцит кваліфікованих кадрів – ефективністю методів і засобів підтримки прийняття рішень з управління ризиками. Крім того, рівень розвитку інструментів, методів і засобів управління ризиками визначається станом методики управління ризиками. Отже, даній системі управління притаманні наступні властивості: єдність, цілісність, цілеспрямованість, синергізм.

Удосконалена система управління інноваційними ризиками венчурного фінансування представлена на рис. 1.

5. Висновки

Результати наукових досліджень економічної сутності, факторів впливу та формування удосконаленої системи управління ризиками венчурного фінансування дають можливість зробити наступні висновки:

– уточнено визначення сутності категорії «інноваційний ризик», який розглядається нами, як явище, яке виникає у ході здійснення науково-технічної, інноваційної діяльності з використанням

венчурного капіталу, а також у процесі комерціалізації результатів цієї діяльності, яка пов'язана з ймовірністю часткової або повної втрати цих інвестицій, недоотримання доходів і прибутків;

– визначені зовнішні та внутрішні інноваційні ризики венчурного фінансування. Доведено, що внутрішні ризики, пов'язані з діяльністю окремої компанії виявляються набагато більш важливою складовою ризику на початковій стадії інноваційного проекту, в той час, як з часом все більшого значення набуває вплив зовнішніх ризиків;

– запропонована удосконалена система управління венчурними ризиками з визначенням складу основних елементів. Обґрунтовано, що в цілому система управління ризиками венчурного фінансування повинна бути здатною до постійного модифікування із застосуванням комплексу методів управління з урахуванням змін зовнішнього і внутрішнього середовища, що виникають в ході інноваційної діяльності. Вважаємо, що така систематизація дозволить враховувати цілий комплекс ризиків і на цій основі мінімізувати загрози венчурного фінансування та забезпечити підвищення прибутковості інноваційних компаній.

Рис. 1. Удосконалена система управління інноваційними ризиками венчурного фінансування

Перспективами подальших наукових досліджень у даному напрямі є визначення методів управління інноваційними ризиками венчурного фінансування, особливостей їх застосування.

Література

- Вітлінський, В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві [Текст]: монографія / В. В. Вітлінський, Г. І. Великоіваненко. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.
- Василенко, В. О. Інноваційний менеджмент [Текст]: навч. посіб. / В. О. Василенко, В. Г. Шматько; за ред. В. О. Василенко. – Київ: ЦУЛ, Фенікс, 2003. – 440 с.

3. Грачева, М. В. Управление рисками в инновационной деятельности [Текст]: учеб. пос. / М. В. Грачева, С. Ю. Ляпина. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – 351 с.
4. Дериколенко, А. Н. Оценка эффективности и учет рисков в деятельности венчурных предприятий [Текст] / А. Н. Дериколенко // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 5 (143). – С. 108–115.
5. Ильяшенко, С. Н. Риски инноваций, вызванные влиянием факторов макросреды, их классификация и подходы к анализу [Текст] / С. Н. Ильяшенко // Механізм регулювання економіки. – 2006. – № 2. – С. 57–65.
6. Івченко, І. Ю. Економічні ризики [Текст]: навч. посіб / І. Ю. Івченко. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. – 304 с.
7. Карлова, А. И. Сущность и систематизация рисков в инновационной деятельности [Текст] / А. И. Карлова // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского Серия «Экономика и управление». – 2010. – Т. 23 (62), № 3. – С. 150–156.
8. Каржаув, А. Т. Национальная система венчурного инвестирования [Текст]: монографія / А. Т. Каржаув, А. Н. Фоломьев. – М: ЗАО «Издательство «Экономика», 2006. – 239 с.
9. Кот, Л. Л. Риски інноваційної діяльності підприємств [Текст] / Л. Л. Кот // Теоретичні і прикладні питання економіки. – 2013. – № 28. – С. 410–418.
10. Микитюк, П. П. Інноваційний менеджмент [Текст]: навч. посіб. / П. П. Микитюк. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – 292 с.
11. Михайлова, Е. В. Инновационные риски венчурного финансирования в условиях финансового кризиса [Текст] / Е. М. Михайлова // Бизнес. Образование. Право. – 2009. – Т. 2, № 9. – С. 60–65.
12. Райс, Т. Финансовые инвестиции и риск [Текст] / Т. Райс, Б. Коил; пер. с англ. – К.: Торгово-издат. бюро BHV, 1995. – 592 с.
13. Филин, С. Неопределенность и риск. Место инновационного риска в классификации рисков [Текст] / С. Филин // Управление риском. – 2000. – № 4. – С. 25–30.
14. BS ISO 31000: 2009 Risk management. Principles and guidelines [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://sherq.org/31000.pdf>
- References**
1. Vitlinsky, V. V., Velykoivanenko, G. I. (2004). Rizikologiya v ekonomici ta pidpriemnitstvi [Ryzykologiya in economics and entrepreneurship]. Kyiv, Ukraine: KNEU, 480.
2. Vasilenko, V. O., Shmatko, V. G. (2003). Innovatsiyniy menedzhment [Innovatsiynyy management]. Kiev, Ukraine: TSUL, Phoenix, 440.
3. Gracheva, M. V., Lyapina, S. Yu. (2010). Upravlenie riskami v innovacionnoj deyatel'nosti [Risk management in innovation]. Moscow, Russia: JuNITI-DANA, 351.
4. Derikolenko, A. N. (2013). Ocenka effektivnosti i uchet riskov v deyatel'nosti venchurnyx predpriyatij [Evaluating the effectiveness and risk-based activities ventures]. Aktualni problems of economy, 5 (143), 108–115.
5. Il'yashenko, S. N. (2006). Riski innovacij, vyzvannye vliyaniem faktorov makrosredy, ix klassifikaciya i podxody k analizu [Risks of innovation caused by the influence of macro factors, their classification and approaches to analysis]. Mehanizm regulyuvannya economy, 2, 57–65.
6. Ivchenko, I. Yu. (2004). Ekonomichni riziki [Economic risks]. Kyiv, Ukraine: Centre of educational literature, 304.
7. Karlova, A. I. (2010). Sushhnost i sistematzaciya riskov v innovacionnoj deyatel'nosti [Essence and systematization of risks is in innovative activity]. Scientific notes of the Tavricheskogo national university the name of V. I. Vernadskogo Series Economy and management, 3, 150–156.
8. Karzhauv, A. T., Folomyev, A. N. (2006). Nacionalnaya sistema venchurnogo investirovaniya [The national system of venture investment]. Moscow, Russia: JSC Publisher Economy, 239.
9. Cote, L. L. (2013). Riziki innovacijnoji diyalnosti pidpriemstv [The risks of innovation activity]. Theoretical and applied problems of the economy, 28, 410–418.
10. Mykytiuk, P. P. (2006). Innovatsiyniy menedzhment [Innovation management]. Ternopil, Ukraine: Economic thought, 295.
11. Mikhailova, E. V. (2009). Innovacionnye riski venchurnogo finansirovaniya v usloviyax finansovogo krizisa [Innovation risks of venture financing during the financial crisis]. Business. Education. Right, 2 (9), 60–65.
12. Rice, T., Coyle, B. (1995). Finansovye investicii i risk [Financial investment risk]. Kyiv, Ukraine: Commercial and publishing offices BHV, 592.
13. Filin, S. (2000). Neopredelennost i risk. mesto innovacionnogo riska v klassifikacii riskov [Uncertainty and risk. Place innovation risk in risk classification]. Risk management, 4, 25–30.
14. BS ISO 31000: 2009 Risk management. Principles and guidelines. Available at: <http://sherq.org/31000.pdf>

*Рекомендовано до публікації д-р екон. наук Шевченко А.Ф.
Дата надходження рукопису 19.03.2015*

Шевченко Олена Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, кафедра економічної теорії та регіональної економіки, Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка, пр. Першотравневий, 24, м. Полтава, Україна, 36011
E-mail: sheffchenko71@mail.ru